

Хобна хошмуд хоордан зб-
вар хол болна. Матян Эрдин
хошас Баснъга Салан отар
күртл — 12 дууна. Шавр кир-
ничар кесн зуслнъгин газа
ирад буухла, гертас бичкн
күүкд теверсн эмгн гарч ирв.

— Эадж, герин эзи ягъла? —
гидж сурсн сурврт, келв:

— Ход услдж йовна. Эмгна
худг деер баацхана.

Эргндан халэхлэ, холд йовх
теманас талдан юмн үзгдхс.
Зуслнъгин омн баахн, занъгъ-
та хотхур одад худгиг деер-
раснь халэхлэ — усн дүүрнъ.
„Иим элвг усн баасн бийнь,
хобдан талдан газрур юнъгад
туусмб? — гидж санад цааран
гархла, уухнд хойр занъгъ
үзгдв. Обрдэд күрад ирхлэ,
хар зүстэ, икнъкнъ цагъан
манъната ход, хойр худгин
уснас уучкад, делагъад, ке-
втр талан гарч йовна.

Намрин түрүн сарин нари
зунагъас тату бишар халул-
на. Орүн-уд болсн цаг билэ.
Ход кевтх цагнь болсн учрар,
удгин эргндк царнъгиг хучад
кевтцхав.

Мана омнас, тару сахлта,
збвар дуг гигъад одсн наста
күн обрдлж ирад, гаран бгэд
мендлв. Цань йовсн баахн кб-
вүн, худгас уухнд идшлджасн
мбри, ээлджги хойриг кбт-
лдж ирад, онъгъас услв.

— Кбвүн, хамагъас йовлач?
— гидж нанас бвгн сурчкад,
хавтхасн ганз гаргъад, тамк
нерв.

Хальмг күн харгъхларн хо-
лин занъг сурдмн. Эн йирин
күүндврин хобн, би бвгнас
сурув:

— Баснъга Сала гидг күн
та болвзгот?

— Уга... Сала гисичн — тер
йовсн кбвүн — мана күргн, —
гидж бвгн хэрү бвг.

— Тадна кентн ах хобчв? —
гидж би бас сурув. Тиигдж
сурл уга бээдж болшго. Гур-
вдгч фермин партийн органи-
зацин сеглатр Андрей Петро-
вич Шеин келлэ: „Баснъга
Сала ах хобч“ — гидж. Ода эн
баахн кбвүг үзчкэд, ах хобч
гихд магъд, насарн дегд багъ
болх бээдлтэ.

— Ах хобч, Сала... Ягъна?...
— бвгн тач бээсн ганзан ам-
насн авад, нанур ормадж халв.

Мини таньлдсн бвгн — Матян
Ольдэ гидг күн бээдж. Ольдэ
насаннь турш малин ард
йовх күн. Малин тусд бвгна
медрл йир ик. Ода эврэ газр-
тан ирчкэд, тер тоот дамшл-
тан багъчудт бгхин кергт,
күргән — Баснъга Салаг даху-
лад нег отар ход арла. Авад
гурвн сар шинъкан болджана,
болвххд түрүн авсасн ода
хойрхолван таргън.

Матян Ольдэ келлэ:

— Хон таргън болхла киит-
нас аадмн биш.

Ольдэн келсн үнн. Июль
сарин эклдэр бвгн, „Николь-
ский“ совхозин 3-ч фермин
конторт ирчкэд келджанэ:

— Нанд отар хобчтн?

Фермин ахлач Зайбухар
Нургалиев, бвгиг кесгтан бв-
рдж халладжгъад сурв:

— Та, кбгшэ, келү наставт?

— Арвн долатавл. ягъна? —
гидж хбкрлад Ольдэ, хавтхасн
хар модн ганзан гаргъдж авад
тамк нерн бээдж харуцв: — би-
чэ, ахлач, а!.. Би ода далн
долатавл... Болв би чанъгъв.

— Та, ах хобчар орхар бээ-
нт? — гидж Нургалиев сурв.

— Уга! Ах хобчар орх седкл
уга... Мини күргн — Баснъга
Сала гидг күн баанэ. Ода
хбри хойрта. Би терунд ма-
лин кбдлмшин аац дасхнав...

Фермин ахлач, партийн ор-
ганизацин сеглатр Шеинлэ
күүндэд, бвгнд күргтэдн нег
отар хобч бблдж шиидв.
Ташр деернь, Ергалиев Ема-
жай гидг ах хобч хобнас
данъгин сулдхар седэд бээдж
билэ. Ольдэ тер асхндан Ема-
жайин хошур нүүдж ирад,
манъгдуртнь хобдан тоолдж
авб.

— Ай, яй, яй, джолдас, хон
бичкн күүкдлэ ал халэврт
дурта болдмн... Игтлнь эцэлв
кббксиг, — гидж бвгн Ерга-
лиев тал халэдж, толгъагъан
зээлв.

Тедн 852 хоб тоолдж авб.
Тер хобдас 26 хоб талдн йил-
гъдж авад, онц халв.

Түрүн бдрән бвгн Салаг да-
хулад, хошин ббр баасн худг
оддж халв. Худгин усиг
амсдж үзчкэд, уурлдж келв:

— Иим уснас хон биш, күн
укхгов!... Гашун... Энүнэс хол
биш, Эмгна худг гидж бээд-
мн, тиигән одхмн.

Сала, хадм эчкиннь угас
гархш, дахад йовна. Эмгна
худг хол биш бээдж. Ик хот-
хр дотр, урдн кесг худгуд
бээсн бээдлтэ. Тер бдртан
Ольдэ күргән йовулад, фер-
мин ахлачд, шин амтәнх усн
гарх газр баанэ — гидж занъг
бгэд, кбдлмшчнр авхулад,
хойр худг малтулдж авб. Усн
дала гүүнд эс бээдж.

Хойр-гурв хонсна хобн,
сүүр уга бвгн келджанэ:

— Сала, чи ах хобчч, би
чини дарукв... Болв түрүн
бдрмудт чи мини уг сонъс...
Бвгна келснд Сала бблхш,
юнъгад гихлэ, Ольдэн келсн
үгмүд кезэд чигн чик болдж
гарна, дакад деернь хбкр үгтэ.

— Сала, бидн асхнд хоблиг
холд туудж гаргъджахмн. Эн
эргндк бвсиг хоб мблджд

иддж орксн деерән, кбларн
эвдчкдж, — гидж бвгн угән го-
гсав.

— Манд холд гарн-гихлэ,
терги уга, — гидж Сала келв.

— Седкл бээхлэ терги олдх...
ахлач бгх... Ода деерән мбр
унал халэх кергтэ. Оданас
авн хобдан ясрулдж эс авхла,
бидн увлдэн түрхвдн... „Хббт-
кан санси цеин болдмн“...

Тер бдрас авн, шилтэ цэ,
хавтха гуйран ганзгълдж авад,
Ольдэ хобдан кеер, холд гар-
гълг болв. Ода хобдинъ үзсн
күн, эн хоб кезэ нег цагт эц-
цн, бргүлджалэ гихлэ, иткш
уга.

Нег дакдж, хол бици хошд
баасн Дусунгалиев Кужай г-
дг ах хобчин тал одсн бвгн,
геедрдж одв. Ирх, ирх ги-
гъад халэ — уга. Сббни брэл
давсн цагла, ик уурта ирв.
Тиигн гихнь, үвлэх кошаран
халэхар одсн бээдж.

— Цугъар сан, хаацнь чигн,
кошарнь чигн, баах гернь чи-
гн... Эрсмудинъ шаллад, ца-
гъалгъад бел кедж. Зуг, наад
бэрсн кевтэ, хойрхн скирд
бвс овалдж. Манъгдур йов,
йов тер ахлач тал!.. бвс элэ-
дэр зббтхэ — гидж бвгн келв.

Сала, хадм эчкиннь үгмүд
сонъсад, мусг инэв. Тер бийнь
Сала, бас Ольдалэ алл, сүүр-
бээр уга болджана. Хббдиннь
тускар, теднан эрүл-менл бэр-
хин, үвлэс бүтн-бүрән авч гар-
хиг санхла — нбр күрхш. Акад
юмн — омннь хон гидг малиг
күцс медлго Сала, ода хон
угагъар бээдж чадшго болв.
„Обгын ббр бээхлэ — б, кбб-
гин ббр бээхлэ — кб,“ — гидг
үнн-чигн.

Сала түрүн ишнд бвгиг,
тбмрин хамхрха, сунъгъгин
тасрха цуглулдж авч ирад
худгин занъгъин ббр овалад
бээхлэ, алиъ болдг билэ. Ода
бийнь тиим тбмр кевтхлэ, ха-
джугъарнь гархш, авч ирад
бвгна овалсн тбмрмүд деер
хайна.

— Күүнэ элл-ахуд юн болв
чигн кергтэ болдмн. Энүгичн
фермин дархнд авач бгхлэ,
нег юмндн кергтэ болх, —
гидж бвгн келнэ.

Бидн чигн эн далн долата
Матян Ольдэн, хбри хойрта
Баснъга Салан харулджэх
таргън-цадхлнъ ход, овалсн
тбмрмүд, сээхн-сээхн дбрвд-
лжлэд керчсн киитс үзэд, до-
тран байрлджанавдн: йоста
ээдүд иим болдг бээдж.

Элстас ууджмд, мана энъкр
Хальмг танъгъчин нег бңцгт
ним-ним шунмгъа, пуцртл
уга эзлүд баасн хобн — мана
джиргъл бадм-цеиг мет ке
болхнь лавта үнн мбн.